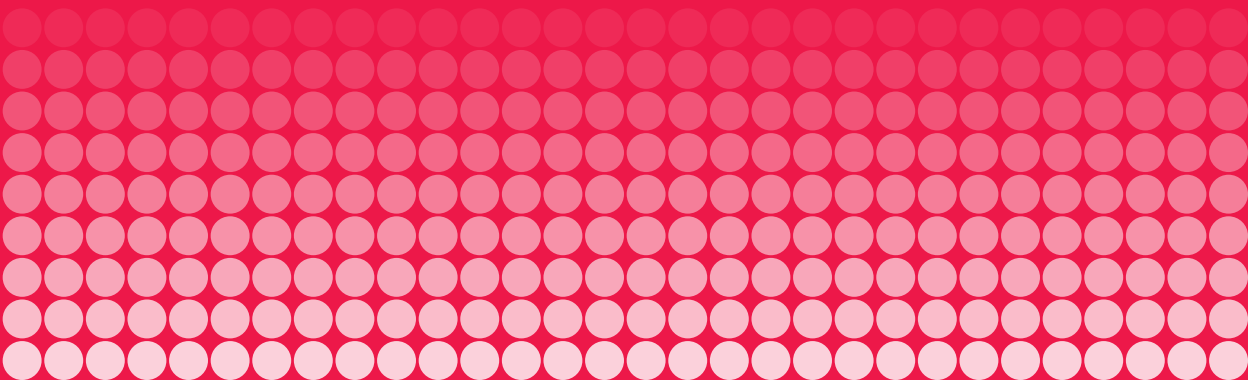

SIPRI YEARBOOK 2011

**Armaments,
Disarmament and
International
Security**

Samenvatting in het Nederlands

STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE

SIPRI is een internationaal onafhankelijk instituut dat onderzoek voert naar thema's rond conflict, bewapening, wapenbeheersing en ontwapening. Sinds zijn oprichting in 1966 voorziet SIPRI beleidsmakers, onderzoekers, de media en geïnteresseerden in gegevens, analyses en aanbevelingen die steunen op open bronnen.

VLAAMS VREDESINSTITUUT

Het Vlaams Vredesinstituut werd in 2004 bij decreet opgericht door het Vlaams Parlement als onafhankelijk instituut voor vredesonderzoek. Het Vredesinstituut voert wetenschappelijk onderzoek uit, documenteert relevante informatiebronnen, en informeert en adviseert het Vlaams Parlement en het brede publiek inzake vredesvraagstukken.

STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE

Signalistgatan 9
SE-169 70 Solna, Zweden
Telefoon: +46 8 655 97 00
Fax: +46 8 655 97 33
E-mail: sipri@sipri.org
URL: www.sipri.org

vlaams vredesinstituut

Vlaams Vredesinstituut

Leuvenseweg 86
1000 Brussel
Tel. 02 552 45 91
vredesinstituut@vlaamsparlement.be
www.facebook.com/vlaamsvredesinstituut
www.vlaamsvredesinstituut.eu

© Vlaams Vredesinstituut 2011

HET SIPRI YEARBOOK

Het *SIPRI Yearbook 2011* bundelt originele gegevens in tal van domeinen, onder meer wereldwijde militaire uitgaven, internationale wapenhandel, wapenproductie, kernwapens, groot-schalige gewapende conflicten en multilaterale vredesoperaties, in combinatie met de allerlaatste analyses van belangrijke aspecten in wapenbeheersing, vrede en internationale veiligheid. Het SIPRI Yearbook, dat voor het eerst werd gepubliceerd in 1969, bevat bijdragen van zowel SIPRI-onderzoekers als externe deskundigen.

Dit boekje is een korte samenvatting van het *SIPRI Yearbook 2011* en bevat een selectie van de cijfers en data in de bijlagen en addenda van het Yearbook.

INHOUD

Inleiding. Internationale veiligheid, bewapening en ontwapening	2
1. Corruptie en wapenhandel: zonden “op commissie”	3

Deel I. Veiligheid en conflicten, 2010

2. Natuurlijke rijkdommen en gewapende conflicten	4
3. Vredesoperaties: de fragiele consensus	6

Deel II. Militaire uitgaven en bewapening, 2010

4. Militaire uitgaven	8
5. Wapenproductie	10
6. Internationale wapenhandel	12
7. Mondiale kernwapenarsenalen	14

Deel III. Non-proliferatie, wapenbeheersing en ontwapening, 2010

8. Beheersing van kernwapens en non-proliferatie	15
9. Veiligheidsbedreigingen van chemische en biologische materialen verminderen	16
10. Beheersing van conventionele wapens en opbouw van militair vertrouwen	17
11. Strategische handelscontroles: de verspreiding van massavernietigingswapens tegengaan	18

Addenda: overeenkomsten betreffende wapenbeheersing en ontwapening, internationale samenwerkingsorganen voor de veiligheid, chronologie	20
---	----

INLEIDING. **INTERNATIONALE VEILIGHEID, BEWAPENING EN ONTwapENING**

BATES GILL

Het onderzoek en de bevindingen in het *SIPRI Yearbook 2011* leggen de nadruk op drie belangrijke veiligheidsthema's die de laatste jaren op het voorplan zijn verschenen: de toenemende invloed van niet-statelijke actoren; de opkomst van nieuwe mondiale en regionale machten; en de groeiende institutionele inefficiëntie, onzekerheid en zwakte.

Het bestuursstelsel op het gebied van veiligheid – de instellingen, overeenkomsten en processen die tot doel hebben de uitdagingen van mondiale en regionale veiligheid, bewapening en ontwapening te beheren – komt in toenemende mate onder druk te staan van binnenuit en van buitenaf. Veel organisaties die vrede en veiligheid bevorderen, vinden het steeds moeilijker om de politieke wil en financiële middelen te genereren die nodig zijn om hun mandaten uit te voeren of om de nodige bestuursmechanismen te creëren.

Internationale veiligheid wordt steeds dynamischer, meer complex en transnationaal, met krachtigere en toenemende stromen van informatie, mensen, kapitaal en goederen. Staten blijven de dominerende veiligheidsactoren, maar het *SIPRI Yearbook 2011* onderstreept het groeiend belang van niet- en quasi-statelijke actoren bij de vormgeving van het mondiale en regionale veiligheidsgebeuren. Terwijl niet-statelijke actoren meer zouden kunnen bijdragen tot een vredevol resultaat, hebben sommige een nefaste invloed gehad op vrede en veiligheid. Een belangrijke stap vooruit zou zijn om samenwerkingsovereenkomsten te creëren en andere vormen van samenwerking met niet-statelijke actoren op te zetten, ook al zijn dergelijke stappen moeilijk te realiseren.

Machten die vroeger het initiatief namen om veiligheidsbestuur op mondiaal en regionaal niveau te versterken, zijn daartoe minder in staat en zijn verzwakt door de wereldwijde financiële crisis. Terwijl commentatoren over de internationale veiligheidssituatie frequent opmerkingen maken over de voortdurende uitbreiding van de rol en de impact van 'nieuwe machten' op mondiaal en regionaal niveau, biedt het *SIPRI Yearbook 2011* een feitelijke en analytische basis om deze discussies te informeren en kijkt het vooruit naar de implicaties. De instellingen op het gebied van mondiaal en regionaal veiligheidsbestuur moeten de billijke integratie van deze machten versnellen. Een van deze stappen zou de uitbreiding van het permanente lidmaatschap van de VN-veiligheidsraad kunnen zijn, alsook een meer actieve veiligheidsrol voor de grootste economieën van de Groep van 20 (G20).

In het licht van deze uitdagingen treedt de wereld waarschijnlijk een moeilijke periode van toenemende onzekerheid en kwetsbaarheid tegemoet, alsook een verspreiding van risico's en bedreigingen. SIPRI en het *SIPRI Yearbook* zullen deze en andere ontwikkelingen op het vlak van internationale veiligheid, bewapening en ontwapening actief blijven opvolgen en analyseren.

1. CORRUPTIE EN WAPENHANDEL: ZONDEN “OP COMMISSIE”

ANDREW FEINSTEIN, PAUL HOLDEN EN BARNABY PACE

Studies suggereren dat corruptie in de wapenhandel ongeveer 40 percent vertegenwoordigt van alle corruptie bij mondiale transacties. Deze corruptie eist een hoge tol van landen die aan- en verkopen, waarbij democratische instellingen die verantwoording moeten afleggen, ondermijnd worden en waardevolle middelen afgeleid worden van dringende sociale noden naar corrupte praktijken.

Enkele fundamentele kenmerken van de wapenhandel werken corruptie in de hand, waarvan twee in het bijzonder. Ten eerste zorgt de diepe en permanente link met nationale veiligheidskwesaties ervoor dat veel contracten ontsnappen aan toezicht en het afleggen van verantwoordelijkheid. Ten tweede vergemakkelijkt het etiket ‘nationale veiligheid’ de opkomst van een kleine klik van makelaars, handelaars en ambtenaren die de vereiste toestemmingen op veiligheidsvlak hebben. Deze nauwe banden doen de grens vervagen tussen de staat en de industrie, waarbij een houding gestimuleerd wordt die wettelijke overwegingen naar het achterplan duwt.

De nu beruchte wapentransactie die in 1999 in Zuid-Afrika plaats vond, biedt legio voorbeelden van bovenstaande types van corruptie en oorzaken. Tijdens het selectieproces werden een aantal zeer twijfelachtige beslissingen genomen om te verzekeren dat welbepaalde aannemers gekozen werden. Een voorbeeld is de aankoop van het Hawk-trainingvliegtuig van British Aerospace (nu BAE Systems).

Latere onderzoeken brachten een spoor van betalingen aan belangrijke beslissers tijdens het selectieproces aan het licht. Het British Serious Fraud Office identificeerde meer

bepaald £115 miljoen (\$207 miljoen) aan betalingen van commissies die door BAE gedaan werden aan ‘publieke’ en ‘geheime’ adviseurs die verbonden waren met het contract.

Politieke toezichtmechanismen – zoals parlementaire en onafhankelijke onderzoeksorganen – werden op een zijspoor gezet en geïntimideerd door de uitvoerende macht om een grondig onderzoek naar de transactie te voorkomen, waarbij het broze nieuwe democratische systeem van Zuid-Afrika ondermijnd zou worden. Grote sommen geld werden afgeleid naar de wapentransactie terwijl men dat geld duidelijk beter had kunnen aanwenden om de verschrikkelijke nalatenschap van de apartheid aan te pakken. Zonder corruptie zou de staat naar schatting minstens 30 percent minder aan de transactie besteed hebben, waardoor fondsen waren vrijgekomen voor andere sociale projecten.

Om corruptie bij de wapenhandel te bestrijden, zouden multilaterale overeenkomsten, zoals bijvoorbeeld een wapenhandelsverdrag, clausules kunnen bevatten die corruptie buiten de wet stellen en afdwingbaarheid mogelijk maken. Ook nationale regeringen zouden een aantal hervormingen kunnen invoeren, zoals een “afkoelperiode” tussen tewerkstellingen in de staat en in de wapenindustrie. Deze hervormingen vergen politieke wil, die op haar beurt vereist dat het publiek haar stem tegen de status quo laat horen.

2. NATUURLIJKE RIJKDOMMEN EN GEWAPENDE CONFLICTEN

NEIL MELVIN EN RUBEN DE KONING

GROOTSCHALIGE GEWAPENDE CONFLICTEN, 2010

In 2010 vonden er wereldwijd op 15 verschillende plaatsen 15 gewapende conflicten plaats.

	Plaats van het conflict
<i>Afrika</i>	Rwanda* ↑
	Somalië ↑
	Soedan ↑
	Oeganda* ↓
<i>Amerikaans continent</i>	Colombia
	Peru ↓
	VS* ↓
<i>Azië</i>	Afghanistan ↑
	India (Kasjmir)
	Myanmar (Karen) ↑
	Pakistan* ↓
	Filippijnen ↑
<i>Midden-Oosten</i>	Irak ↓
	Israël (Palestijnse gebieden) ↓
	Turkije (Koerdistan)* ↑

Wanneer een conflict over territorium gaat, dan staat het betwiste territorium in haakjes achter de landsnaam. Alle andere conflicten hebben met staatsbestuur te maken.

* De gevechten in deze conflicten vonden in 2010 ook elders plaats.

↑ Toename van doden door gevechten sinds 2009.

↓ Afname van doden door gevechten sinds 2009.

Slechts 4 van de grootschalige gewapende conflicten in 2010 gingen over territorium, terwijl er 11 met het staatsbestuur te maken hadden. Met uitzondering van het jaar 2007 waren de conflicten rond staatsbestuur tussen 2001-2010 talrijker dan die over territorium. Voor het zevende opeenvolgende jaar was er in 2010 geen enkel grootschalig conflict tussen staten. Gedurende het decennium 2001-10 waren slechts 2 van in totaal 29 gewapende conflicten interstatelijk van aard.

De voorbije twee decennia is de relatie tussen natuurlijke rijkdommen en conflict-risico opnieuw opgedoken als een belangrijk onderdeel van internationale veiligheid. Het huidige debat over de link tussen natuurlijke rijkdommen en het uitbreken, de duur en het einde van conflicten over de hele wereld spitst zich toe op drie verschillende invalshoeken: economische theorieën over geweld; milieufactoren – vooral met betrekking tot klimaatverandering – als risicoversterkers voor conflicten; en geopolitiek op het gebied van rijkdommen.

Deze benaderingen tonen de directe en indirecte manieren aan waarop kwesties aangaande natuurlijke rijkdommen tot conflicten kunnen leiden. Zo kunnen zowel de schaarste van natuurlijke rijkdommen als de afhankelijkheid ervan in wisselwerking staan met sociale en institutionele kwetsbaarheden waardoor een voedingsbodem voor conflicten ontstaat. Belangrijke elementen hierbij zijn ondermeer informele of illegale handel en gewelddadige criminele groepen die zich inlaten met de illegale exploitatie van en de handel in natuurlijke rijkdommen. Een te grote nationale afhankelijkheid van inkomsten uit natuurlijke rijkdommen is ook nauw verbonden met de zwakte van de staat – en zelfs het falen ervan – waardoor omstandigheden gecreëerd worden waarin gewapende groepen kunnen gedijen.

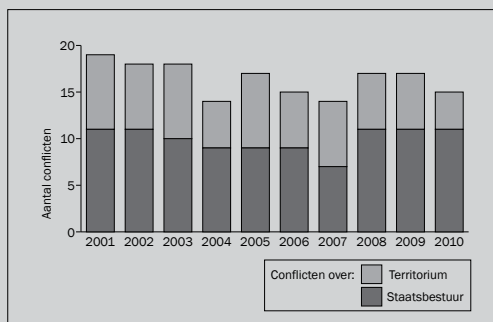
De opkomst van dynamische en grote consumptiemarkten in Azië – voornamelijk China en India – heeft de problematiek van natuurlijke rijkdommen ook tot een prioriteit op de internationale veilig-

heidsagenda gemaakt. Een recordvraag en recordprijzen voor basisproducten hebben internationale organisaties, regeringen, ondernemingen en middenveldorganisaties ertoe aangezet om diverse initiatieven te nemen om de wisselwerking tussen de problematiek van natuurlijke rijkdommen en conflicten af te zwakken. Andere reacties zijn ondermeer de creatie van systemen om conflicten op te volgen en vroege waarschuwingen te geven alsook het leveren van inspanningen om het beheer van natuurlijke rijkdommen op te nemen in de agenda's voor vredesopbouw.

Talrijke initiatieven op hoog niveau zijn opgezet om de illegale handel in natuurlijke rijkdommen te reguleren. Een goed voorbeeld is het Kimberley Process voor 'conflictdiamanten'. Bepalingen in de nationale wetgeving, zoals de Dodd-Frank Act in de Verenigde Staten, zijn bedoeld om de handel in 'conflictrijkdommen' te belemmeren. Inspanningen om de verschillende aspecten van natuurlijke rijkdommen en hun relatie met conflict en veiligheid – meer bepaald de inspanning om de handel te reguleren en daarbij toch de toegang tot de markt te blijven verzekeren – te beheren, hebben aangetoond welk complex evenwicht vereist is bij zulke initiatieven. Meer doeltreffende kaderwetgevingen op het gebied van het mondiale beheer van natuurlijke rijkdommen zouden deel moeten uitmaken van de internationale inspanning om de links tussen natuurlijke rijkdommen en conflicten te verzwakken en eventueel te doorbreken.

Grootschalige gewapende conflicten, per type, 2001-2010

DE GLOBAL PEACE INDEX 2011 (WERELDWIJDE VREDESINDEX 2011)

De Wereldwijde Vredesindex (*Global Peace Index of GPI*) tracht te achterhalen welke culturele factoren en instellingen gerelateerd zijn aan de toestand van vrede. De index rangschikt 153 landen volgens hun relatieve vredesklimaat met behulp van 23 indicatoren.

Rang	Land	Score
1	IJsland	1.148
2	Nieuw-Zeeland	1.279
3	Japan	1.287
4	Denemarken	1.289
5	Tsjechische Republiek	1.320
149	Noord-Korea	3.092
150	Afghanistan	3.212
151	Soedan	3.223
152	Irak	3.296
153	Somalië	3.379

IJsland nam opnieuw de eerste plaats in dankzij een herstelde politieke stabiliteit. Eilandstaten doen het doorgaans goed en staan, net als kleine, stabiele en democratische landen gerangschikt in de bovenste helft van de GPI.

Deze feiten en gegevens werden overgenomen uit Bijlage 2A, "Patterns of major armed conflicts, 2001-10", door Lotta Themnér en Peter Wallensteen van het Uppsala Conflict Data Program (UCDP), en zijn terug te vinden in de databank van het UCDP, <http://www.ucdp.uu.se/database/>; en Bijlage 2B, 'The Global Peace Index 2011', door Camilla Schippa en Daniel Hyslop, Institute for Economics and Peace.

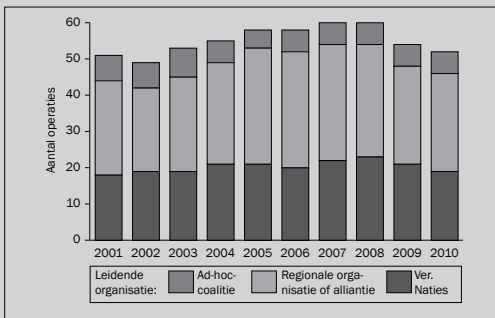
3. VREDESOPERATIES: DE FRAGIELE CONSENSUS

THIERRY TARDY

VREDESOPERATIES, 2010

In 2010 werden 52 multilaterale vredesoperaties uitgevoerd op 33 plaatsen. Twee vredesoperaties werden afgerond in 2010, waardoor het totale aantal operaties voor het tweede jaar op rij daalde.

Aantal vredesoperaties, 2001–2010

De opwaartse trend van het totale aantal personeelsleden dat bij vredesoperaties werd ingezet zette zich verder door; tussen 2009 en 2010 liet zich een stijging van 20 procent optekenen, tot een totaal van 262 842. 91 procent daarvan bestond uit militair personeel, 6 procent uit civiele politie en 3 procent waren burgers.

De voornaamste reden voor deze forse toename was de versterking van de operatie van de International Security Assistance Force (ISAF) in Afghanistan, die gevoerd wordt door de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO). Haar troepenaantal steeg van 84 146 in 2009 tot 131 730 in 2010, ofwel een toename van 57 procent. Voor het vijfde jaar op rij was ISAF de grootste multilaterale vredesoperatie. Immers, het aantal troepen dat in het kader van de ISAF

De brede consensus over principes, doel en methoden van hedendaagse vredesoperaties is fragieler dan ooit. De hoofdkenmerken van VN-vredesoperaties worden permanent herzien, terwijl men het steeds minder eens is over wat deze operaties zouden moeten bereiken. Vredesoperaties lijden onder een kloof in het engagement van verschillende categorieën van staten, meningsverschillen over bepaalde sleutelparameters van de interventies en een normatieve verwijdering tussen gevestigde en nieuwe staatactoren.

Na de golf van troepeninzet van het voorbije decennium lijken VN-operaties een plateau te hebben bereikt en ligt de nadruk nu op consolidering. Niettemin blijft de nood aan vredeshandhaving en vredesopbouw hoog, ook al worden de operaties in toenemende mate betwist door gastlanden en in hun efficiëntie ondermijnd door een combinatie van overbelasting en zwakke politieke steun. Tegelijkertijd wordt de consensus die vredesoperaties hebben genoten, ondergraven door de aard van het liberale model dat actoren van vredeshandhaving en vredesopbouw promoten. Waar het om gaat, is de vraag hoe ver de internationale gemeenschap kan gaan in haar pogingen om vrede tot stand te brengen en te bestendigen en daarbij tegelijkertijd de wettelijkheid van de interventie alsook een graad van aanvaardbaarheid op alle niveaus in de gastlanden te behouden.

Tegen die achtergrond wordt de consensus over vredesoperaties mogelijk ondermijnd door het toenemende engagement van opkomende regionale machten – in het bijzonder Brazilië, China, India

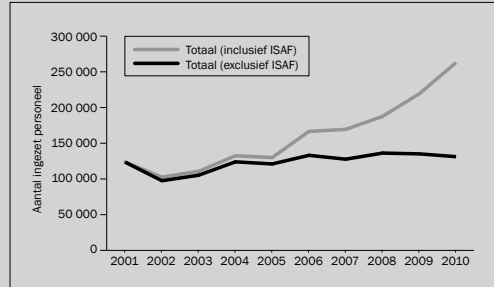

en Zuid-Afrika. Hun bijdragen vormen zowel een kwantitatieve als kwalitatieve verschuiving voor vredesoperaties maar kunnen ook een bedreiging vormen voor de door het Noorden gedomineerde agenda. Opkomende machten benaderen vredesoperaties op een principiële manier, met opvattingen van soevereiniteit, niet-inmenging en plaatselijke eigendom die een invloed kunnen hebben op de eigenlijke mandaten van vredesoperaties.

Echter, ook al worden bestaande normen en gebruiken op losse schroeven gezet door opkomende machten, de botsing van normatieve agenda's met landen uit het Noorden heeft zich nog niet voorgedaan. Opkomende machten hebben tot dusver blijk gegeven van een hoge graad van pragmatisme, dat hun beleid heeft vorm gegeven in overeenstemming met huidige gebruiken in plaats van fundamenteel verschillende paden in te slaan. De vraag dringt zich op of vredeshandhaving, als een betrekkelijke "low-profile"-activiteit, voor deze landen de clash waard is die normatieve meningsverschillen zouden kunnen impliceren – wat dan weer de vraag oproept welke rol opkomende machten zullen spelen in het bouwen van een nieuwe consensus over vredesoperaties.

werd ingezet, lag hoger dan het totale aantal manschappen dat werd ingezet voor alle andere operaties samen.

Ingezet personeel bij vredesoperaties, 2001–2010

De Verenigde Naties bleven in 2010 de belangrijkste uitvoerder van vredesoperaties. De Afrikaanse Unie (AU) was de enige organisatie naast de NAVO die de inzet van haar manschappen aanzienlijk opvoerde.

Vredesoperaties, per organisatie, 2010

Uitvoerende organisatie	Aantal operaties	Aantal ingezette personeelsleden
Verenigde Naties	20	103 401
Afrikaanse Unie	1	7 999
CEEAC	1	880
CIS	1	1 442
EU	12	4 606
NAVO	3	140 354
OAS	1	30
OESO	7	363
Ad-hoccoalitie	6	3 757
Totaal	52	262 842

Deze feiten en gegevens werden overgenomen uit Bijlage 3A, "Multilateral peace operations in 2010", door Sigrún Andrésdóttir, en zijn terug te vinden in de SIPRI-databank over multilaterale vredesoperaties, <<http://www.sipri.org/databases/pko/>>.

4. MILITAIRE UITGAVEN

SAM PERLO-FREEMAN, OLAWALE ISMAIL, ELISABETH SKÖNS EN CARINA SOLMIRANO

MILITAIRE UITGAVEN, 2010

De militaire uitgaven stegen in 2010 met 1.3 percent tot \$1630 miljard. De tragere stijging in vergelijking met voorgaande jaren is gedeeltelijk te wijten aan de vertraagde effecten van de wereldwijde financiële crisis.

De militaire uitgaven stegen het snelst in Zuid-Afrika (5.8 percent), Afrika (5.2 percent) en Oceanië (4.1 percent). In Azië en Oceanië bedroeg de stijging slechts 1.4 percent, een van de laagste cijfers van de laatste jaren, terwijl de militaire uitgaven in Europa daalden met 2.8 percent.

Militaire uitgaven, per regio, 2010

Regio	Uitgaven (in miljard USD)
Afrika	30.1
Noord-Afrika	10.6
Sub-Sahara Afrika	19.5
Amerikaans continent	791
Centraal-Amerika en de Caraïben	6.5
Noord-Amerika	721
Latijns-Amerika	63.3
Azië en Oceanië	317
Centraal- en Zuid-Azië	52.1
Oost-Azië	211
Oceanië	25.7
Zuidoost-Azië	28.7
Europa	382
Oost-	65.5
West- en Centraal-	316
Midden-Oosten	111
Wereldtotaal	1 630

De uitgaven staan in USD (koers van 2010).

Hoewel de Verenigde Staten het afgelopen decennium de stijging van de militaire uitgaven wereldwijd aanvoerden, werd deze trend gevolgd door veel opkomende (of opnieuw opkomende) regionale machten zoals China, Brazilië, India, Rusland, Zuid-Afrika en Turkije. Deze landen hebben allemaal snel groeiende economieën en spelen een belangrijke economische en politieke rol in hun respectieve regio's en, in sommige gevallen, op mondiaal vlak. Alle zes zijn ze zich ook aan het ontwikkelen tot militaire machten die aanzienlijke militaire moderniseringsprogramma's nastreven. Afgezien van Turkije hebben ze allemaal hun militaire uitgaven verhoogd, vaak heel snel.

De redenen voor de militaire modernisering en bijbehorende verhoogde militaire uitgaven van deze landen variëren. In alle gevallen is economische groei een belangrijke factor die hen in de gelegenheid stelt hun uitgaven te verhogen; in geen enkel geval zijn de militaire uitgaven sinds 2001 sneller gestegen dan het bruto nationaal product (BNP). Economische groei kan ook een directe drijver zijn aangezien de salarissen van de troepen een algemene stijging ondergaan.

In sommige van die zes gevallen zijn huidige conflicten een catalysator voor militaire uitgaven. Voor India is er bij het langdurig conflict met Pakistan en in Kasjmir ook nog eens de groeiende Naxalieten-opstand bijgekomen. In Turkije echter is de verzwakking van het conflict met de Koerdische arbeiderspartij (PKK) een factor achter de dalende militaire uitgaven.

Regionale twisten en rivaliteiten zorgen ook voor een verlangen om niet achter te lopen op andere landen, zelfs daar waar relaties momenteel vreedzaam zijn. Voor China is de enorme Amerikaanse dominantie in de regio een zorg, vooral met betrekking tot een potentieel conflict over Taiwan. India van zijn kant is bezorgd om de groeiende militaire macht van China gezien het grensgeschil tussen de twee landen en de rivaliteit voor invloed in de Indische Oceaan. Rusland ziet een uitbreidende NAVO dan weer als een potentiële, of zelfs actuele dreiging. Zelfs bij afwezigheid van regionale rivaliteiten kan een perceptie van militaire macht als een bron van status een motiverende factor zijn. Dat is het geval bij Brazilië, Zuid-Afrika en in toenemende mate Turkije.

Hoge militaire uitgaven kunnen controversieel zijn in het licht van meer dringende sociale noden. In Brazilië heeft deze spanning onlangs geleid tot veranderingen in de begrotingsprioriteiten ten aanzien van militaire uitgaven. In Zuid-Afrika werd het recente grote wapenaankooppakket fel bekritiseerd omdat fondsen werden afgeleid van armoedebestrijding en ontwikkeling, alsook wegens corruptie. In India wordt de kritiek van het middenveld op de militaire uitgaven echter gecounterd door grote ongerustheid bij de bevolking over Pakistan.

De top 10 van landen met de hoogste militaire uitgaven, 2010

Rang	Land	Uitgaven (miljard USD)	Aandeel wereldwijd (%)
1	VS	698	43
2	China	[119]	[7.3]
3	VK	59.6	3.7
4	Frankrijk	59.3	3.6
5	Rusland	[58.7]	[3.6]
6	Japan	54.5	3.3
7	Saoedi-Arabië	45.2	2.8
8	Duitsland	[45.2]	[2.8]
9	India	41.3	2.5
10	Italië	[37.0]	[2.3]
Wereldtotaal		1630	

[] = SIPRI-schatting. De cijfers zijn in USD (koers van 2010).

De tien landen met de grootste militaire uitgaven in 2010 waren goed voor 75 percent van alle militaire uitgaven wereldwijd. De VS alleen nam 43 percent voor zich, veel meer dan China dat op de tweede plaats kwam.

Het aandeel in het BNP dat de landen met hoge uitgaven besteedden aan militaire uitgaven (de militaire last) verschilde aanzienlijk, van slechts 1.0 percent in het geval van Japan tot 10.4 percent voor Saoedi-Arabië. Echter, slechts 3 landen uit de top-3 van landen met hoge uitgaven – Rusland, Saoedi-Arabië en de VS – hebben militaire lasten boven het wereldgemiddelde van 2.6 percent.

Deze feiten en gegevens werden overgenomen uit Bijlage 4A, 'Military expenditure data, 2001-10', door Sam Perlo-Freeman, Olawale Ismail, Noel Kelly, Elisabeth Sköns en Carina Solmirano, en zijn terug te vinden in de SIPRI-databank over militaire uitgaven, <<http://www.sipri.org/databases/milex>>.

5. WAPENPRODUCTIE

SUSAN T. JACKSON

DE SIPRI TOP 100 VOOR 2009

De SIPRI Top 100 rangschikt 's werelds grootste wapenproducenten (uitgezonderd Chinese bedrijven) op basis van hun omzet uit de verkoop van wapens.

De tien grootste wapenproducenten, 2009

Bedrijf (land)	Wapen- verkoop (miljoen USD)	Winst (miljoen USD)
1 Lockheed Martin	33 430	3 024
2 BAE Systems (VK)	33 250	-70
3 Boeing	32 300	1 312
4 Northrop Grumman	27 000	1 686
5 General Dynamics	25 590	2 394
6 Raytheon	23 080	1 976
7 EADS (trans-Europa)	15 930	-1 060
8 Finmeccanica (Italië)	13 280	997
9 L-3 Communications	13 010	901
10 United Technologies	11 110	4 179

De bedrijven zijn gevestigd in de VS, tenzij anders vermeld. De winstcijfers zijn afkomstig van alle bedrijfsactiviteiten, niet-militaire verkopen inbegrepen.

Over het algemeen bleef de wapenverkoop van ondernemingen uit de Top 100 in 2009 hoog. De totale wapenverkoop van de SIPRI Top 100 steeg in 2009 met \$14.8 miljard tot \$400.7 miljard.

In 2009 haalde voor het eerst een onderneming uit Koeweit – de militaire dienstenonderneming Agility – de Top 100. De onderneming kwam binnen op de 34ste plaats. De wapenverkoop van enkele van de grootste Russische wapenfabrikanten daalde, ook al bleef de Russische overheid in de industrie investeren.

Ondanks de financiële crisis van 2008 en de wereldwijde economische recessie die daarop volgde, zetten wapenfabrikanten en bedrijven die militaire diensten verlenen hun opmars op het vlak van wapenverkoop voort. Tegelijkertijd was er in 2010 opnieuw sprake van grootschalige overnames in de wapenindustrie, terwijl de overnameactiviteit in het algemeen toenam, inclusief overnames door niet OESO-landen op OESO-wapenmarkten. De bezuinigingen op militaire uitgaven die in 2010 in West-Europa en de VS werden voorgesteld, zullen in de toekomst waarschijnlijk een impact hebben op wapenfabrikanten, maar het valt nog af te wachten in welke mate.

Ondernemingen buiten Noord-Amerika en West-Europa – de regio's die de SIPRI Top 100 en de mondiale wapenindustrie in het algemeen domineren – hebben zich ook veerkrachtig getoond in het licht van de economische recessie.

Als kleinere OESO-landen buiten de Euro-Atlantische regio met wapenfabrikanten in de SIPRI Top 100 voor 2009, illustreren Israël, Zuid-Korea en Turkije de ervaringen van kleine staten in het streven naar mondiaal concurrerende wapenindustrieën. In elk van deze drie gevallen hebben de onderliggende technologische en industriële infrastructures bepaald wanneer en in welke mate technologische ontwikkelingen geïntegreerd zijn in binnenlandse wapenproductie en of die integratie leidt tot eigen technologische verfijning.

Toegang tot wapentechnologie via wapenoverdrachten is ook een belangrijke factor in de ontwikkeling van binnenlandse wapenindustrieën. Een vereiste voor offset-investering in ruil voor grote wapenaankoopcontracten kan leiden tot technologieoverdrachten, hoewel er door de VS beperkingen worden opgelegd op het herexporteren van Amerikaanse technologie. Militair onderzoek en militaire ontwikkeling gefinancierd in het binnenland laat echter nationale controle op de resulterende technologie toe.

Regionale/nationale aandelen van wapenverkoop voor de SIPRI Top 100 voor 2009.

Regio/ land	Aantal ondernemingen	Wapenverkoop (miljard USD.)
VS	45	247.2
West-Europa	33	120.3
Rusland	6	9.2
Japan	4	6.5
Israël	3	6.3
India	3	4.5
Zuid-Korea	2	1.9
Koeweit	1	2.5
Singapore	1	1.5
Canada	1	0.7
Turkije	1	0.6
Totaal	100	400.7

De cijfers verwijzen naar de omzet uit wapenverkoop van Top 100-bedrijven met hoofdzetel in dat land of die regio, inclusief die van hun buitenlandse filialen, en dus niet louter naar de verkoop van wapens die daar werden geproduceerd.

OVERNAMES IN DE WAPENINDUSTRIE, 2010

In 2009 werden er geen wapenproducenten voor een bedrag hoger dan 1 miljard USD werden overgenomen, terwijl er in 2010 drie zulke overnames plaatsvonden.

De grootste aankopen in de wapenindustrie van de OESO, 2010.

Overnemer	Overgenomen bedrijf	Bedrag van de deal (miljoen USD)
Babcock	VT Group	2 000
Cerberus Capital Management	DynCorp	1 500
Triumph Group	Vought Aircraft	1 440

Deze feiten en gegevens werden overgenomen uit Bijlage 5A, 'The SIPRI Top 100 arms-producing companies, 2009', door Susan T. Jackson, en Bijlage 5B, 'Major arms industry acquisitions, 2010', door Vincent Boulanin.

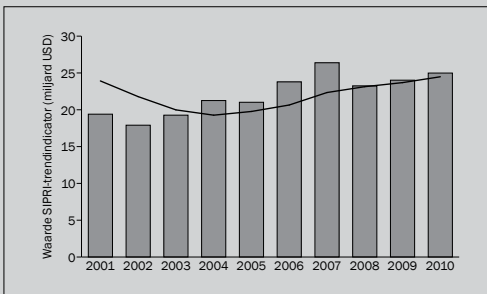

6. INTERNATIONALE WAPENHANDEL

PAUL HOLTOM, MARK BROMLEY, PIETER D. WEZEMAN EN SIEMON T. WEZEMAN

DE UITVOERDERS EN AFNEMERS VAN GROTE CONVENTIONELE WAPENS

Trend in leveringen van grote conventionele wapens, 2001-2010.

Staaftdiagram: jaarlijkse totalen; lijndiagram: het vijfjaarlijkse bewegende gemiddelde (in het laatste jaar van elke periode van vijf jaar uitgezet).

De vijf grootste exporteurs van grote conventionele wapens, 2006-10

Uitvoerder	Aandeel in wereldwijde wapenuitvoer (%)	Grootste afnemers (aandeel in uitvoervolume)
VS	30	Zuid-Korea (14%) Australië (9%) VAE (8%)
Rusland	23	India (33%) China (23%) Algerije (13%)
Duitsland	11	Griekenland (15%) Zuid-Afrika (11%) Turkije (10%)
Frankrijk	7	Singapore (23%) VAE (16%) Griekenland (12%)
VK	4	VS (23%) Saoedi-Arabië (19%) India (10%)

Het volume van internationale leveringen van grote conventionele wapens in 2006-2010 lag 24 percent hoger dan in 2001-2005, waarmee de opwaartse tendens werd voortgezet.

De Verenigde Staten en Rusland waren de grootste exporteurs van grote conventionele wapens in 2006-10: ze namen 53 percent van het exportvolume voor hun rekening. Landen in Azië waren hun voornaamste bestemmingen. Economische overwegingen en overwegingen op het gebied van buitenlands beleid bleven een centrale rol spelen in hun respectieve beslissingen over wapenexport. De Amerikaanse regering heeft voorstellen gedaan om haar exportcontroles te hervormen om te voorkomen dat wapens en technologie in handen komen van tegenstanders en om leveringen aan bondgenoten te vergemakkelijken. De beslissing van Rusland in 2010 om de levering van S-300 luchtverdedigingsystemen aan Iran te schrappen, is belangrijk voor haar reputatie als 'betrouwbare' leverancier.

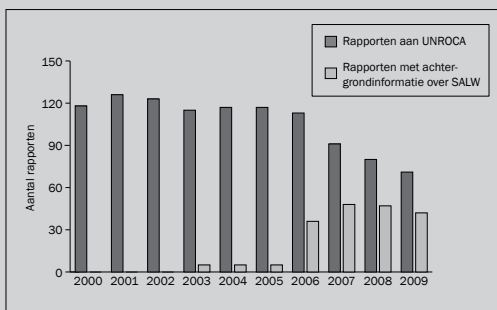
De grote bestemmingregio in 2006-10 was Azië en Oceanië (goed voor 43 percent van de import van grote conventionele wapens), gevolgd door Europa (21 percent) en het Midden-Oosten (17 percent). India was de grootste bestemming van grote conventionele wapens in 2006-10, waardoor China naar de tweede plaats werd geduwd. Zuid-Korea (6 percent), Pakistan (5 percent) en Griekenland (4 percent) waren de andere grootste bestemmingen.

Hoewel India en Pakistan beiden grote hoeveelheden wapens hebben geïmporteerd om externe veiligheidsdreigingen te counteren, zijn interne veiligheidskwesties momenteel het meest prangende probleem voor Pakistan en dus een bron van zorg in India. India is de inzet van felle concurrentie tussen leveranciers voor miljardentransacties, in het bijzonder voor gevechtsvliegtuigen en onderzeeboten. Pakistan hangt af van Amerikaanse militaire steun en Chinese zachte leningen voor de meeste van zijn aankopen. Het valt te verwachten dat beide landen de komende jaren belangrijke bestemmingen zullen blijven.

Lidstaten van de Europese Unie zijn verplicht om conflictpreventiecriteria toe te passen wanneer ze beslissingen nemen over aanvragen voor exportvergunningen. Voor EU-lidstaten is een kader uitgewerkt om de interpretatie van deze criteria te harmoniseren, samen met deze die van toepassing zijn op mensenrechten en economische ontwikkeling. In de periode 2006-10 is er echter duidelijke verdeeldheid geweest tussen de EU-lidstaten betreffende de interpretatie van conflictpreventiecriteria met betrekking tot Israël, Georgië en Rusland. De meningsverschillen tussen de EU-lidstaten hebben in hoge mate betrekking op historische wapenhandel- en veiligheidsbanden met bepaalde staten, en meer in het algemeen ook op nationale veiligheid en economische belangen.

Verslagen aan UNROCA, 2000-2009

TRANSPARANTIE IN WAPENHANDEL

Het is belangrijk over officiële en publiek toegankelijke gegevens over wapenleveringen te beschikken, om het beleid van landen inzake export en aankoop van wapens te kunnen beoordelen. Toch is het voor vrijwel alle staten een gevoelige kwestie om hun verkoops- en aankoopcijfers te publiceren.

Het VN-register van Conventionele Wapens (United Nations Register of Conventional Arms, ofwel UNROCA) is het belangrijkste internationale mechanisme voor officiële transparantie rond wapentransfers. Steeds minder landen nemen deel aan UNROCA, een trend die zich ook in 2010 doorzette. Slechts 72 staten dienden een verslag in over hun wapentransfers in 2009, waaronder 43 over leveringen van kleine en lichte wapens (SALWs: small arms and light weapons).

Sinds het begin van de jaren '90 hebben almaar meer regeringen nationale verslagen over wapenleveringen gepubliceerd. Sedert januari 2011 hebben 34 staten minstens één nationaal verslag over leveringen na 1990 vrijgegeven, 30 landen doen dit al vanaf 2008.

Deze feiten en gegevens werden overgenomen uit Hoofdstuk 6, Bijlage 6A, 'The suppliers and recipients of major conventional weapons', door het SIPRI Arms Transfers Project, en Bijlage 6C, 'Transparency in arms transfers', door Mark Bromley en Paul Holtom, en zijn gedeeltelijk terug te vinden in de SIPRI-databank over wapenleveringen op <<http://www.sipri.org/databases/armstransfers/>>.

7. MONDIALE KERNWAPENARSENALEN

SHANNON N.KILE, VITALY FEDCHENKO, BHARATH GOPALASWAMY EN
HANS M. KRISTENSEN

WERELDKERNMACHTEN, 2011

Land	Opgestelde kernkoppen	Andere kernkoppen	Totaal
VS	2 150	6 350	8 500
Rusland	2 427	8 570	11 000
VK	160	65	225
Frankrijk	290	10	300
China	..	200	240
India	..	80–100	80–100
Pakistan	..	90–110	90–110
Israël	..	80	80
Totaal	5 027	15 500	20 530

Deze cijfers worden bij benadering gegeven en zijn vanaf januari 2011.

WERELDVOORRADEN SPLIJTSTOFFEN, 2010

Sinds 2010 is er wereldwijd zo'n 1270 ton hoogverrijkt uranium (HEU) voorradig (de 208 ton voor vermenging niet meegerekend). De militaire voorraad gescheiden plutonium bedroeg wereldwijd ongeveer 237 ton en de civiele voorraad zo'n 248 ton.

China, Frankrijk, Rusland, het VK en de VS hebben zowel HEU als plutonium geproduceerd. India, Israël en Noord-Korea hebben voornamelijk plutonium en Pakistan hoofdzakelijk HEU geproduceerd voor wapens. Alle staten met een civiele nucleaire industrie zijn min of meer in staat om kernbrandstof te produceren.

Deze feiten en gegevens werden overgenomen uit Hoofdstuk 7, Bijlage 7A, 'Global stocks of fissile materials, 2010 door Alexander Glaser en Zia Mian, International Panel on Fissile Materials

In januari 2011 bezaten acht staten – de Verenigde Staten, Rusland, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, China, India, Pakistan en Israël – meer dan 20 500 kernwapens, waaronder operationele wapens, reservewapens, wapens in zowel actieve als inactieve opslag en intacte wapens die nog moeten worden ontmanteld. Van dit totale aantal zijn er meer dan 5000 kernwapens opgesteld en gebruiksklaar, waaronder bijna 2000 die in een staat van hoog operationeel alarm worden gehouden.

De vijf legaal erkende kernwapenstaten, zoals bepaald in het Non-Proliferatieverdrag van 1968 (NPV) – China, Rusland, Frankrijk, de VS en het VK – ontwikkelen momenteel nieuwe nucleaire wapensystemen of kondigden aan dat in de toekomst te zullen doen; geen enkel land lijkt bereid zijn nucleair arsenaal binnen afzienbare termijn te willen ophopen.

India en Pakistan – samen met Israël de facto kernwapenstaten buiten het NPV – blijven nieuwe ballistische en raketsystemen ontwikkelen die nucleaire wapens kunnen afleveren. Ze werken ook aan een uitbreiding van hun capaciteiten om splijtstof voor militaire doeleinden te produceren. Israël lijkt af te wachten om te zien hoe de situatie met het kernprogramma van Iran zich ontwikkelt.

Aangenomen wordt dat Noord-Korea genoeg plutonium heeft geproduceerd om een klein aantal kernkoppen te bouwen, maar er is geen openbare informatie voorhanden om te verifiëren of het land operationele kernwapens heeft.

8. BEHEERSING VAN KERNWAPENS EN NON-PROLIFERATIE

SHANNON N. KILE

In 2010 is vooruitgang geboekt op het vlak van bilaterale en multilaterale initiatieven ter bevordering van nucleaire ontwapening en non-proliferatie. Op 8 april 2010 ondertekenden Rusland en de Verenigde Staten het Treaty on Measures for the Further Reduction and Limitation of Strategic Offensive Arms (New START). Dit verdrag legt een verdere vermindering van hun opgestelde strategische kernwapens op. Het verdrag behoudt de belangrijkste elementen van het allesomvattende verificatiesysteem van het vervallen Startverdrag uit 1991. Dit verificatiesysteem was het voornaamste instrument dat Rusland en de VS ter beschikking hadden om toezicht te houden op elkaars strategische kernwapens. In de nasleep van de inwerkingtreding van het ‘Nieuwe’ Startverdrag op 5 februari 2011 bleken er enkele vooruitzichten op korte termijn te zijn om de Russische en Amerikaanse kernwapens nog verder te beperken.

In mei werd de achtste vijfjaarlijkse Non-Proliferation Treaty (NPT) Review Conference als een onverdeeld succes beschouwd toen de deelnemende staten een slotdocument bij consensus goedkeurden. Het document bevatte aanbevelingen ter bevordering van de principes en doelstellingen van het verdrag, waaronder ook stappen tot het inrichten van een zone in het Midden-Oosten die vrij is van massavernietigingswapens. Uit de besprekingen tijdens de conferentie werd echter duidelijk dat er nog steeds grote verdeeldheid bestaat onder de staten die partij zijn aan het verdrag – in het bijzonder tussen de “bezitters” van kernwapens en de “niet-bezitters” – over de basisdoelen en -doelstellingen van het NPT. Deze verdeeldheid werpt een schaduw over de vooruitzichten dat voor-

uitgang geboekt zal worden bij het uitvoeren van zelfs de meest bescheiden stappen die gesteund werden in het slotdocument.

In 2010 organiseerden de Verenigde Staten ook een Nuclear Security Summit (topontmoeting over nucleaire veiligheid) die staats- en regeringsleiders bijeen bracht. De bedoeling ervan was te bekijken hoe het risico van nucleair terrorisme verminderd kan worden en hoe de veiligheid van nucleair materiaal en nucleaire installaties verhoogd kan worden. Hoewel de bijeenkomst niet leidde tot nieuwe gezamenlijke initiatieven, kondigden een aantal deelnemende staten stappen aan om een reeks bestaande conventies, overeenkomsten en maatregelen goed te keuren of uit te voeren om de nucleaire veiligheid te verhogen en de illegale handel in nucleair materiaal te bestrijden.

In 2010 werd weinig vooruitgang geboekt in het oplossen van de al lang aanslepende controverse rond de kernprogramma's van Iran en Noord-Korea die de internationale gemeenschap zorgen baren. Deze bezorgdheid nam nog toe toen Noord-Korea bekendmaakte dat het een niet eerder aangegeven uraniumverrijkingsfabriek gebouwd had. In Iran slaagde de IAEA er nog steeds niet in om vragen over nucleaire activiteiten met mogelijke militaire dimensies beantwoord te krijgen, terwijl Iran technische problemen had met haar uraniumverrijkingprogramma.

9. VEILIGHEIDSBEDREIGINGEN VAN CHEMISCHE EN BIOLOGISCHE MATERIALEN VERMINDEREN

JOHN HART EN PETER CLEVESTIG

In 2010 zijn landen op internationaal, nationaal en regionaal niveau strategieën blijven ontwikkelen om de gevolgen van eventueel misbruik van toxische, chemische en biologische materialen voor vijandige doeleinden te voorkomen en weg te werken.

De partijen van de Biological and Toxin Weapons Convention (BTWC) uit 1972 hielden de slotbijeenkomsten van het inter-sessieproces van 2007–10 en bereidden zich voor op de Zevende Conferentie van de Staatspartijen, die gehouden wordt in december 2011. Wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen, zoals de toenemende overlapping tussen de chemische en biologische wetenschappen, vormen een grote uitdaging voor de BTWC. En deze uitdaging zal de komende jaren sterk op het voorplan komen.

De nieuwe Directeur-generaal van de Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW) riep een adviespanel in het leven om de uitvoering van de Chemical Weapons Convention (CWC) uit 1993 te evalueren, met als centrale vraag hoe de activiteiten van de conventie gestructureerd moeten worden nadat de vernietiging van chemische wapenvoorraden ergens na 2012 voltooid zal zijn. Iran en Rusland vroegen of het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten volledig hadden voldaan aan de CWC-bepalingen voor de aangifte en de door de OPCW geverifieerde vernietiging van de chemische munitie die in 2003 was gevonden in Irak.

De partijen van de CWC moeten een beter begrip hebben van de rol van de conventie bij de ondersteuning van internationale vrede en veiligheid eenmaal de chemische wapenvoorraden grotendeels vernietigd zijn. Anders dreigt de waargenomen waarde van het dage-

lijkse operationele niveau van het stelsel ondermijnd te worden. Bepalen wat het “niet-nakomen” van een verplichting van een conventie inhoudt, is een terugkerend thema waar staten zich actief en constructief over moeten blijven buigen.

Tijdens de Meeting of Experts van de BTWC lichtte het UN Office for Disarmament Affairs de ontwikkelingen toe m.b.t. het mechanisme van de Secretaris-generaal voor het onderzoeken van vermeend gebruik van een biologisch wapen: 41 landen hebben in totaal 237 experts en 42 gelieerde laboratoria genomineerd, zoals voorgesteld in een resolutie van de Algemene Vergadering van de VN uit 2006.

In mei 2010 doken rapporten op over zware schade aan gewassen die veroorzaakt was door een ongewone bladziekte die papavers in Afghanistan aantastte. Dit leidde tot een daling van de opiumopbrengst van naar schatting 48 percent ten opzichte van 2009. Er was speculatie dat de bladziekte opzettelijk was veroorzaakt. Dergelijke aantijgingen illustreerden de moeilijkheid om een onderscheid te maken tussen fundamentele en technische schendingen van internationaal recht alsook de mogelijke rol van een soort gepolitiseerd juridisch geschil dat tot doel heeft de naam van andere staten te bekladden.

10. BEHEERSING VAN CONVENTIONELE WAPENS EN OPBOUW VAN MILITAIR VERTROUWEN

ZDZISLAW LACHOWSKI

Ook in 2010 was er een hernieuwde interesse voor en een dialoog over de beheersing van conventionele wapens en maatregelen tot het opbouwen van vertrouwen en veiligheid (confidence- and security-building measures CSBMs). De Europese dialoog over wapenbeheersing werd op twee sporen gevoerd: het stelsel van het Treaty on Conventional Armed Forces in Europe (CFE-verdrag) uit 1990 en dat van het Weense document over CSBMs, die beide voor het laatst werden aangepast in 1999. Deze 'reset', die belichaamd werd door hernieuwde inspanningen om beide stelsels bij te werken, bevatte ook diverse voorstellen betreffende de beheersing van conventionele wapens en inspanningen tot het opbouwen van vertrouwen die deel zullen uitmaken van het globale concept voor het toekomstige werk van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) in dit domein en dat ook na 2010 zal blijven bestaan.

Hoewel het CFE-verdrag opgeschort bleef omdat Rusland het oneens was met de evenwichtigheid en doeltreffendheid ervan, zochten de staatspartijen naar manieren om de impasse te doorbreken. Het NAVO-voorstel van juni 2010 om een nieuw kader te ontwikkelen om de beheersing van conventionele wapens en de transparantie in Europa te vergroten, effende het pad voor een constructieve dialoog waarin Rusland erkende dat haar veiligheidsbelangen ernstig worden genomen.

De incrementele methode om het Weense CSBM-document aan te pakken, blijkt doenbaar en CSBMs krijgen hun waarde terug in de militaire veiligheidsdialoog. De ervaring van de laatste jaren heeft de staten die deelnemen aan de OVSE gedwongen om een grote inspanning te leveren om dit nuttige instrument van

openheid, transparantie en geruststelling aan te passen zodat het afgestemd is op de bestaande en aankomende risico's en uitdagingen. De tweede Review Conference van het Treaty on Open Skies bevestigde de relevantie ervan als een instrument om vertrouwen op te bouwen.

Wapenbeheersing in Europa is echter niet autonoom en veel hangt af van de strategische belangen van de hoofdrolspelers op het Euro-Atlantische toneel. Het verwaterde resultaat van de OVSE-topontmoeting in Astana, Kazakstan, zette een rem op het bereiken van ambitieuze doelen op dat vlak.

Wereldwijd zijn staten nu te vinden voor een wapenhandelverdrag (Arms Trade Treaty ATT), hoewel het minder duidelijk is hoe tot overeenstemming kan gekomen worden over de tekst van een dergelijk verdrag. De staten zijn er niet in geslaagd een consensus te bereiken over de reikwijdte en andere parameters van een dergelijk verdrag, waaronder het type wapens dat erin opgenomen moet worden; de normen die toegepast moeten worden bij het nemen van beslissingen op het gebied van wapenimport en -export; alsook de problemen van het delen, opvolgen en controleren van informatie. Op de vergadering van het voorbereidend comité van het ATT in juli 2010 in New York werd vooruitgang geboekt, maar er blijven nog veel knelpunten die in 2011 en 2012 opgelost moeten worden.

11. STRATEGISCHE HANDELSCONTROLES: DE VERSPREIDING VAN MASSAVERNIEGINGSWAPENS TEGENGAAN

SIBYLLE BAUER, AARON DUNNE EN IVANA MIĆIĆ

MULTILATERALE WAPENEMBARGO'S, 2010

In 2010 waren er 29 verplichte wapenembargo's van kracht, gericht op in totaal 16 doelen, waaronder regeringen, niet-gouvernementele krachten en een transnationaal netwerk. De Verenigde Naties heeft twaalf zulke embargo's opgelegd, de Europese Unie (EU) zestien en de Economische Gemeenschap van West-Afrikaanse Staten (ECO-WAS) één.

De VN-veiligheidsraad legde in 2010 geen nieuw wapenembargo op, maar breidde wel haar wapenembargo tegen Iran uit. Eén VN-wapenembargo, dat tegen Sierra Leone, werd opgeheven.

Tien van de 16 EU-embargo's waren directe toepassingen van VN-wapenembargo's. Daarnaast waren twee EU-wapenembargo's verschillend in omvang of inhoud van die van de VN, en hadden er vier geen VN-tegenhanger. In 2010 legde de EU één nieuw embargo op – ter uitvoering van het VN-embargo tegen Eritrea dat in december 2009 was opgelegd – en hief ze haar embargo tegen Sierra Leone op. Dit laatste was een uitvoering van een VN-embargo. Het embargo van ECOWAS was in 2010 het enige embargo dat door een multinationale organisatie werd opgelegd.

In 2010 werden grove schendingen van de VN-embargo's tegen Ivoorkust, Iran, Noord-Korea en Somalië gerapporteerd.

Het internationale debat en de daarmee verbonden activiteit aangaande de verspreiding van massavernietigingswapens (Weapons of Mass Destruction WMD) heeft een verschuiving doorgemaakt van de traditionele focus op het controleren van de export naar een ruimere waaier van activiteiten, waaronder de controle van doorvoer, overslag, financiering en tussenhandel. Dit weerspiegelt de evolverende aard van de aankopen voor WMD-programma's en de noodzaak van het goedkeuren van nieuwe wettelijke concepten en handhavinginstrumenten om de dreiging tegen te gaan dat een staat of niet-statelijke actor WMD in handen zou krijgen of ontwikkelen.

Bijgevolg zijn landen, met het oog op de uitvoering van resoluties van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties en ruimere handelscontrolenormen, begonnen met het verbeteren en opvoeren van binnenlandse, regionale en internationale inspanningen op het vlak van capaciteitsopbouw en technische bijstand. Dit geldt in het bijzonder voor Resolutie 1540, die alle staten bindende verplichtingen oplegt om binnenlandse controles te creëren om de verspreiding van WMD en hun dragers te voorkomen. In 2010 hielden de VN een reeks regionale en subregionale seminars om te sensibiliseren en te helpen bij de uitvoering.

De EU antwoordde in 2009 op de vereisten van Resolutie 1540 door een herziene regeling voor dual-useproducten aan te nemen, waarbij de controles uitgebreid worden tot doorvoer en tussenhandel. In 2010 begon de EU het geografische

en thematische bereik van haar non-proliferatiesamenwerking uit te breiden.

Bovenop de verhoogde internationale samenwerking komen dwingende maatregelen die tot doel hebben het gedrag te veranderen van staten en niet-statelijke actoren waarvan algemeen bekend is dat ze een bedreiging vormen voor de internationale veiligheid. Tot deze maatregelen behoren VN-sancties die bedoeld zijn om de financiering van proliferatie tegen te gaan en die het verkeer van proliferatierelateerde goederen verbieden. In het geval van financiering van proliferatie is de Financial Action Task Force (FATF) een relatief doeltreffend vehikel gebleken om de problematiek te verkennen en een richtsnoer te ontwikkelen voor het nemen van tegenmaatregelen.

Multilaterale wapenembargo's die van kracht waren in 2010

Wapenembargo's van de Verenigde Naties

Al Qaeda, de Taliban en aanverwante personen en groepen

Democratische Republiek Congo (NSA)

Ivoorkust

Eritrea

Iran

Irak (NSA)

Noord-Korea

Libanon (NSA)

Liberia (NSA)

Sierra Leone (NSA)

Somalië

Soedan (Darfur)

Wapenembargo's van de Europese Unie

Al Qaeda, de Taliban en aanverwante personen en groepen*

China

Democratische Republiek Congo (NSA)*

Ivoorkust*

Eritrea*

Guinee

Iran

Irak (NSA)*

Noord-Korea*

Libanon (NSA)*

Liberia (NSA)*

Myanmar

Sierra Leone (NSA)*

Somalië (NSA)*

Soedan

Zimbabwe

Wapenembargo's van ECOWAS

Guinee

NSA = embargo op niet-statelijke actoren in deze landen.

*** = Deze 10 EU-embargo's zijn uitvoeringen van VN-embargo's. De overige EU-embargo's verschillen ofwel van gelijkaardige VN-embargo's of hebben geen VN-tegenhanger.**

Deze feiten en gegevens werden overgenomen uit Bijlage 11A, 'Multilateral arms embargoes, 2010', door Pieter D. Wezeman en Noel Kelly.

ADDENDA: OVEREENKOMSTEN BETREFFENDE WAPENBEHEERSING EN ONTwapening, INTERNATIONALE SAMENWERKINGSORGANEN VOOR DE VEILIGHEID, CHRONOLOGIE

NENNE BODELL

Addendum A, 'Overeenkomsten betreffende wapenbeheersing en ontwapening', bevat een samenvatting van multi- en bilaterale verdragen, conventies, protocols en overeenkomsten in verband met wapenbeheersing en ontwapening, plus lijsten van ondertekenaars en aangesloten landen.

Addendum B, 'Internationale samenwerkingsorganen voor de veiligheid', beschrijft de voornaamste internationale en intergouvernementele organisaties, verdragsuitvoerende organen en exportcontroleregimes die bijdragen tot de bevordering van de veiligheid, stabiliteit, vrede of wapenbeheersing en biedt een overzicht van de leden of deelnemers.

Addendum C, 'Chronologie 2010' schetst de belangrijkste gebeurtenissen van 2010 aangaande bewapening, ontwapening en internationale veiligheid.

Geldende verdragen betreffende wapenbeheersing en ontwapening, 1 januari 2011

- 1925 Protocol inzake het verbod om bij oorlogen gebruik te maken van verstikkende, giftige en andere gassen en van bacteriologische oorlogstechnieken (Protocol van Genève 1925)
- 1948 Conventie inzake preventie en bestraffing van de misdaad van genocide (Genocideconventie)
- 1949 Conventie van Genève (IV) met betrekking tot de bescherming van burgers in oorlogstijd
- 1959 Verdrag van Antarctica
- 1963 Verdrag tot verbod van proefnemingen met kernwapens in de dampkring, in de kosmische ruimte en onder water (Gedeeltelijk kernstopverdrag, PTBT)
- 1967 Verdrag inzake de beginselen waaraan de activiteiten van staten zijn onderworpen bij het onderzoek en gebruik van de kosmische ruimte, met inbegrip van de maan en andere hemellichamen (Ruimteverdrag)
- 1967 Verdrag tot verbod van kernwapens in Latijns-Amerika en de Caraïben (Verdrag van Tlatelolco)
- 1968 Verdrag tegen de verspreiding van kernwapens (Non-Proliferatieverdrag, NPV)
- 1971 Verdrag tot verbod van de plaatsing van kernwapens en andere massavernietigingswapens op of onder de zeebedding en de oceaانبodem (Zeebodemverdrag)
- 1972 Verdrag tot verbod van de ontwikkeling, de productie en de aanleg van voorraden van bacteriologische (biologische) en toxische wapens en inzake de vernietiging van deze wapens (Verdrag tot verbod van biologische en Toxische Wapens, BTWC)
- 1974 Verdrag inzake de beperking van ondergrondse kernwapenproeven (Drempel-verdrag voor het Verbod op Kernwapenproeven, TTBT)
- 1976 Verdrag inzake ondergrondse kernexplosies met een vredelievend doel (Verdrag inzake Vredelievende Kernexplosies, PNET)
- 1977 Verdrag inzake het verbod van militair of enig ander vijandelijk gebruik van milieuveranderingstechnieken (Verdrag tot verbod van geofysische oorlogvoering)

- 1977 Protocol I en II ter aanvulling van de Conventie van Genève van 1949 en dat betrekking heeft op de bescherming van slachtoffers van niet-internationale gewapende conflicten
- 1980 Conventie inzake de fysieke bescherming van kernmaterialen en kerninstallaties
- 1981 Verdrag inzake het verbod of de beperking van het gebruik van bepaalde conventionele wapens die geacht kunnen worden buitensporig leed te veroorzaken of een niet onderscheidende werking te hebben (CCW-Verdrag of Verdrag betreffende de onmenselijke wapens)
- 1985 Verdrag inzake een kernwapenvrije zone in de Stille Zuidzee (Verdrag van Rarotonga)
- 1987 Verdrag over de vernietiging van middellange- en korteafstands raketten (INF-Verdrag)
- 1990 Verdrag inzake conventionele strijdkrachten in Europa (CSE-Verdrag)
- 1992 Verdrag inzake het open luchtruim
- 1993 Verdrag tot verbod van de ontwikkeling, de productie, de aanleg van voorraden en het gebruik van chemische wapens en inzake de vernietiging van deze wapens (Chemische Wapenconventie, CWC)
- 1995 Verdrag inzake een kernwapenvrije zone in Zuidoost-Azië (Verdrag van Bangkok)
- 1996 Verdrag inzake een kernwapenvrije zone in Afrika (Verdrag van Pelindaba)
- 1996 Overeenkomst over de subregionale wapenbeheersing (Overeenkomst van Firenze)
- 1997 Inter-Amerikaanse conventie tegen het illegaal vervaardigen en verhandelen van vuurwapens, munitie, explosieven en ander daarmee verband houdend materiaal
- 1997 Verdrag inzake het verbod van het gebruik, de aanleg van voorraden, de productie en overdracht van antipersoonsmijnen en de vernietiging ervan (APM-Conventie)
- 1999 Inter-Amerikaanse conventie inzake de transparantie van aankopen van conventionele wapens
- 1999 Document van Wenen 1999 inzake vertrouwenwekkende en veiligheidsbevorderende maatregelen
- 2006 ECOWAS-conventie over handvuurwapens, lichte wapens, hun munitie en ander daarmee verband houdend materiaal
- 2006 Verdrag inzake een kernwapenvrije zone in Centraal-Azië (Verdrag van Semipalatinsk)
- 2008 Verdrag inzake cluster munitie
- 2010 Verdrag inzake verdere vermindering en beperking van strategische aanvalswapens (nieuw START-verdrag, Verdrag van Praag)

**Niet-geldende verdragen,
1 januari 2011**

- 1996 Verdrag voor een alomvattend verbod op kernproeven (CTBT)
- 1999 Overeenkomst over de aanpassing van het verdrag van 1990 inzake conventionele strijdkrachten in Europa
- 2010 Centraal-Afrikaans Verdrag voor de controle op kleine en lichte wapen, hun munitie en alle onderdelen en componenten die kunnen worden gebruikt voor hun fabricage, herstelling en assemblage (Verdrag van Kinshasa)

SIPRI-ONDERZOEK

SIPRI heeft een ruime onderzoeksagenda die constant ontwikkelt, steeds actueel is waar grote vraag naar is. SIPRI wordt wereldwijd door beleidsmakers, de academische wereld, de media en het publiek erkend en geprezen voor haar betrouwbaarheid en objectiviteit. Al het onderzoek van SIPRI is gebaseerd op open bronnen, waardoor het onafhankelijk geverifieerd kan worden.

China en veiligheid in de wereld

SIPRI heeft een ruime onderzoeksagenda die constant ontwikkelt, steeds actueel is waar grote vraag naar is. SIPRI wordt wereldwijd door beleidsmakers, de academische wereld, de media en het publiek erkend en geprezen voor haar betrouwbaarheid en objectiviteit. Al het onderzoek van SIPRI is gebaseerd op open bronnen, waardoor het onafhankelijk geverifieerd kan worden.

Euro-Atlantische veiligheid

Analyseert tendensen en ontwikkelingen in de huidige Euro-Atlantische veiligheidsomgeving alsook hoe de ervaring van Europa in het tijdperk na de Koude Oorlog kan toegepast worden op andere regio's in de wereld.

Veiligheid en gezondheid in de wereld

Definieert en bevordert onderzoek, analyse en beleidsrichtsnoeren om de vele complexe uitdagingen betreffende de samenhang tussen gezondheid en veiligheid aan te gaan.

Veiligheid en bestuur in Afrika

Brengt de veiligheidsgerelateerde activiteiten van externe actoren in Afrika in kaart en evalueert hun impact op veiligheid, democratisering en goed bestuur, waarbij nauw wordt samengewerkt met Afrikaanse middenveldorganisaties.

Tendensen bij gewapende conflicten

Houdt toezicht op en analyseert tendensen bij gewelddadige conflicten in de wereld, alsook hun oorzaken, de dynamiek en de gevolgen ervan.

Vredeshandhaving en vredesopbouw

Brengt allesomvattende informatie over multilaterale vredesoperaties samen en analyseert belangrijke tendensen op het vlak van vredeshandhaving en de impact ervan op beleidsbepalingen op het gebied van vredesopbouw na conflicten.

Militaire uitgaven

Houdt de ontwikkelingen op het vlak van de wereldwijde militaire uitgaven in de gaten en houdt de meest allesomvattende, samenhangende en uitgebreide databron over militaire uitgaven bij.

De wapenindustrie

Verzamelt, beschrijft en analyseert gegevens over wapenverkopen en andere economische indicatoren met betrekking tot de grote wapenproducerende ondernemingen van de wereld, waarbij enig licht wordt geworpen op een industrietak die over het algemeen niet gekenmerkt wordt door transparantie.

Internationale wapenleveringen

Volgt en analyseert internationale leveringen van grote conventionele wapens, waarbij de tendensen in de relaties tussen leverancier en bestemming onder de aandacht worden gebracht en geholpen wordt bij het identificeren van potentieel destabiliserende toenames van wapens alsook van de herkomst van wapens die bij conflicten gebruikt worden.

Nucleaire non-proliferatie

Volgt de ontwikkelingen op het vlak van kernwapenbeleid en initiatieven op het gebied van wapenbeheersing en ontwapening, met de nadruk op de technische dimensies van de beheersing van kernwapens zoals toezicht en verificatie.

Beheersing van chemische en biologische wapens

Analyseert wettelijke, politieke, technische en historische aspecten van preventie van chemische en biologische oorlogsvoering, waaronder verificatie, bioveiligheid en de uitvoering van internationale verdragen.

Beheersing van conventionele wapens

Houdt zich bezig met een brede waaier van kwesties op het gebied van wapenbeheersing, waaronder maatregelen betreffende de opbouw van vertrouwen en veiligheid in Centraal-Azië en Europa in het tijdperk na de Koude Oorlog, regionale benaderingen op het vlak van wapenbeheersing en aspecten van oorlogsrecht die betrekking hebben op wapenbeheersing.

Exportcontroles

Ondersteunt samenwerking rond exportcontroles als instrument op het gebied van non-proliferatie en probeert de coördinatie tussen bijstand- en samenwerkingsprogramma's te verbeteren alsook te sensibiliseren voor exportcontrolesystemen, en dit voornamelijk in Europa.

Kleine en lichte wapens

Ontwikkelt vernieuwende instrumenten en informatiesystemen voor het voorkomen van illegale leveringen via verbeterde logistiek, opvolging en leveringscontroles alsook het vergroten van de transparantie van de handel via nationale en internationale rapporteringmechanismen worden.

RECENTE PUBLICATIES VAN HET VLAAMS VREDESINSTITUUT

Amerikaanse tactische kernwapens in Kleine Brogel in het licht van internationale ontwikkelingen

Achtergrondnota - 22 september 2010

Vuurwapens: handel, bezit en gebruik

Boek - 15 maart 2011

Vlaamse buitenlandse wapenhandel 2010

Onderzoeksrapport - 30 maart 2011

Juridisch kader voor de controle op handel in dual-use producten in Vlaanderen

Achtergrondnota - 25 mei 2011

Vlaamse buitenlandse handel in producten voor tweeërlei gebruik 2010

Onderzoeksrapport - 31 mei 2011

Advies bij het voorontwerp bij een Vlaams wapenhandeldecreet

Adviesnota - 3 juni 2011

Deze en andere publicaties vind je terug op www.vlaamsvredesinstituut.eu.
Daar lees je ook meer over het Vlaams Vredesinstituut en zijn andere projecten.

Informatie over alle SIPRI publicaties is beschikbaar op <http://books.sipri.org>.

HET SIPRI YEARBOOK BESTELLEN?

SIPRI Yearbook 2011: Armaments, Disarmament and International Security

Verschenen in juli 2011 en uitgegeven door Oxford University Press voor rekening van SIPRI.

ISBN 978-0-19-969552-2, hardback, 562 pp., £100/\$185

Kopers van de versie in drukvorm krijgen ook toegang tot het Yearbook online, <<http://www.sipriyearbook.org/>>.

Het *SIPRI Yearbook 2011* kan worden besteld in boekenwinkels, bij de meeste onlineboekhandelaars of rechtstreeks bij Oxford University Press, online via <<http://www.oup.com/>>, via telefoon (VK: +44 1536-741 017; VS: +1 800-451 7556), fax (VK: +44 1536-454,518; VS: +1 919-677 1303) of e-mail (VK: book.orders@oup.co.uk; VS: customers@oup-usa.org).

Meer informatie vindt u op <<http://www.sipri.org/yearbook/>>

Vertalingen

Het SIPRI Yearbook 2011 zal worden vertaald in

- het Chinees, door de Chinese vereniging voor wapenbeheersing en ontwapening (CACDA), Peking, <<http://www.cacda.org.cn/>>
- het Russisch, door het instituut voor wereldeconomie en internationale betrekkingen (IMEMO), Moskou, <<http://www.imemo.ru/>>
- het Oekraïens, door het Razumkov-centrum (het Oekraïense centrum voor economische en politieke studies, UCEPS), Kiev, <<http://www.uceps.org/>>

Gelieve voor meer informatie contact op te nemen met deze organisaties.

ANDERE RECENTE SIPRI-PUBLICATIES VAN OUP

SIPRI Yearbook 2010: Armaments, Disarmament and International Security

Governing the Bomb: Civilian Control and Democratic Accountability of Nuclear Weapons, geredigeerd door Hans Born, Bates Gill en Heiner Hänggi

Enforcing European Union Law on Exports of Dual-use goods, SIPRI Onderzoeksrapport nr. 24, door Anna Wetter

**STOCKHOLM INTERNATIONAL
PEACE RESEARCH INSTITUTE**

SIPRI YEARBOOK 2011

Armaments, Disarmament and International Security

Het SIPRI Yearbook is een compendium van gegevens en analyses in de volgende domeinen:

- veiligheid en conflicten
- militaire uitgaven en bewapening
- non-proliferatie, wapenbeheersing en ontwapening

Dit boekje bevat een samenvatting van de 42ste uitgave van het SIPRI Yearbook, met uitleg over ontwikkelingen tijdens 2010 op het vlak van

- grootschalige gewapende conflicten
- multilaterale vredesoperaties
- militaire uitgaven
- wapenproductie
- internationale wapenleveringen
- kernwapenarsenalen en splijtstofvoorraden en -productie
- beheersing van kernwapens en non-proliferatie
- veiligheidsbedreigingen van chemische en biologische materialen verminderen
- beheersing van conventionele wapens en opbouw van militair vertrouwen
- strategische handelscontroles
- multilaterale wapenembargo's

Speciale onderzoeken naar

- corruptie en de wapenhandel
- natuurlijke rijkdommen en gewapende conflicten
- de fragiele consensus bij vredesoperaties

en uitgebreide addenda over overeenkomsten betreffende wapenbeheersing en ontwapening, internationale samenwerkingsorganen voor de veiligheid en gebeurtenissen tijdens 2010 op het vlak van veiligheid en wapenbeheersing.

Deze samenvatting van het SIPRI Yearbook werd in het Nederlands vertaald in samenwerking met het Vlaams Vredesinstituut, een onafhankelijk instituut voor vredesonderzoek bij het Vlaams Parlement.